

Onderwerp

Aanpak religieus erfgoed

Ambitie en thema

- Ambitie 3 Natuur en Cultuur

Portefeuillehouder

Peter Drenth

Doel van deze brief

Gedeputeerde Staten verzoeken Provinciale Staten om:

- de inhoud van deze brief voor kennisgeving aan te nemen (informatieplicht)

1 Inhoud voorstel (beoogd resultaat/doel)

Met bijgevoegde ‘aanpak religieus erfgoed’ stellen we uw Staten op de hoogte van de provinciale inzet ten aanzien van het Gelders religieus erfgoed. Religieus erfgoed heeft een bijzondere plek in het Gelderse landschap. Kerkgebouwen zijn beeldbepalend in steden en dorpen. Zij bepalen het silhouet, maken een plaats herkenbaar en dragen bij aan de identiteit van een dorp of stad. In onze provincie zijn meer dan 1100 religieuze gebouwen beschermd als Rijks -of gemeentelijk monument.

2 Aanleiding

Met voorliggende ‘aanpak religieus erfgoed’ sluiten we aan op de beantwoording van de motie 18M51 van 4 juli 2018, waarin werd verzocht om te komen met een Gelderse visie op het kerkelijk erfgoed. Deze motie is beantwoord in hoofdstuk 6 van de statennotitie “Provinciale aanpak monumentaal erfgoed” (PS2019-656) van 17 september 2019. Bij de oordeelsvormende behandeling van de Uitgangspuntennotitie Cultuur en Erfgoed (PS2020-842) op 13 januari 2021 is echter door verschillende fracties de wens uitgesproken om de aanpak van monumentaal religieus erfgoed opnieuw in beeld te brengen. Voorliggende ‘aanpak religieus erfgoed’ voldoet daarmee aan deze wens om de beantwoording van motie 18M51 verder uit te werken.

3 Bestaand beleid c.q. kader

De aanpak ten aanzien van Cultuur en Erfgoed, inclusief het Gelders religieus erfgoed, is door uw Staten op 27 januari 2021 vastgesteld met de Uitgangspuntennotitie Aanpak Cultuur en Erfgoed (PS2020-842). Voorliggende ‘aanpak religieus erfgoed’ sluit aan bij de vastgestelde uitgangspunten.

Ook kan vanuit de programma’s SteenGoed Benutten (herbestemming leegstaande kerken) en Leefbaarheid (aanpassing gemeenschapsvoorzieningen) religieus erfgoed ondersteund worden.

4 Argumenten/afwegingen/risico’s

Wij zien drie opgaven voor het religieus erfgoed in Gelderland:

- Restauratieopgave: hoewel de staat van onderhoud van het religieuze erfgoed in Gelderland goed is, blijven restauraties nodig om het erfgoed te behouden.
- Herbestemmingsopgave: de verwachting is dat de komende jaren veel kerken leeg komen. Door herbestemming behouden de kerken hun maatschappelijke functie en blijven overeind als bakens

Datum
29 juni 2021

Zaaknummer
2021-007958

Blad
2 van 4

in het Gelderse landschap. Het is echter geen gemakkelijke opgave. Door hun omvang, complexe verduurzamingsopgave en de monumentale status is religieus erfgoed lastiger te herbestemmen dan ander vastgoed.

- Verduurzamingsopgave: De verduurzamingsopgave is bij het religieus vastgoed groot. Naast dat kerken vaak oude gebouwen zijn, is er bij de bouw geen rekening gehouden met comfort. Verduurzaming van kerkgebouwen is duur als gevolg van de omvang van de gebouwen en het extensieve gebruik ervan.

De provincie Gelderland investeert al jarenlang fors in restauratie, herbestemming en verduurzaming van religieus erfgoed: met inzet van kennis, netwerk en financiële middelen. In de periode 2000-2019 is vanuit het programma Cultuur en Erfgoed een kleine €30 miljoen geïnvesteerd in religieus erfgoed projecten. Dit bedrag staat los van de bijzondere bijdrage van €10 miljoen aan de omvangrijke restauratie van de Eusebiuskerk. Daarnaast hebben we gemeenten ondersteund bij de instandhouding van gemeentelijke monumenten (waaronder kerken), in een hoge kwaliteit van restauraties, het opleiden van leerlingen in de restauratiebouw en in betere samenwerking met erfgoedpartners. Al deze bijdragen hebben er mede toe geleid dat de bouwkundige toestand van het religieus erfgoed over het algemeen goed is, dat veel Gelderse gemeenten een actief erfgoedbeleid voeren en dat erfgoedpartners de provincie goed weten te vinden.

Wij hebben adviesorganisatie het Gelders Genootschap gevraagd om input te leveren voor onze aanpak voor religieus erfgoed. Het Gelders Genootschap heeft gesprekken gevoerd met verschillende stakeholders (waaronder Stichting Oude Gelderse Kerken) over het religieus erfgoed en de inzet van de provincie. Het rapport van het Gelders Genootschap 'bouwstenen voor de Gelderse aanpak religieus erfgoed' is als bijlage toegevoegd. Een belangrijke conclusie van het Gelders Genootschap is dat het huidige beleid en instrumentarium ook in de toekomst voldoende mogelijkheden bieden om in te spelen op de opgaven voor religieus erfgoed. Specifiek beleid voor religieus erfgoed is dan ook niet nodig. Het advies is wel om de effectiviteit van de provinciale rol en inzet te versterken en hiervoor worden elf aanbevelingen gedaan. We hebben de aanbevelingen als volgt verwerkt in onze aanpak:

Datum

29 juni 2021

Zaaknummer

2021-007958

Blad

3 van 4

1	Opvolging en borging gemeentelijke kerkenvisies	We gaan de gemeentelijke kerkenvisies niet analyseren en borgen. We vinden dit een rol van de gemeente en zien de meerwaarde hiervan niet. Wel stimuleren we gemeenten om kennis en ervaringen rondom hun kerkenvisies te delen in netwerkbijeenkomsten. In Gelderland hebben 36 gemeenten een kerkenvisie of werken hieraan.
2	Maak een handreiking die helpt om lokaal keuzes te maken	Hier gaan we actief mee aan de slag. Vanaf de tweede helft van 2021 gaan we hierover in gesprek met gemeenten en andere partners.
3	Zet KaDEr voort en geef het religieus erfgoed een prominente plek	Het project KaDEr wordt afgerond maar we blijven ons inzetten om kennis rondom religieus erfgoed te vergroten, onder andere via de portal van de Erfgoedalliantie .
4	Neem deel aan een overkoepelend netwerk religieus erfgoed	Hier gaan we actief mee aan de slag door het netwerk te stimuleren en aan deel te nemen.
5	Stuur op professionalisering vrijwilligersorganisaties	Dit doen we via extra ondersteuning aan Stichting Oude Gelderse Kerken middels een 3 jarige pilot.
6	Ondersteun tijdelijk gebruik	Maatregelen voor tijdelijk gebruik, zoals aanpassingen voor een eenmalige expositie in een kerk, ondersteunen wij niet omdat er geen sprake is van een duurzame bestemming. Dit geeft onvoldoende zekerheid over het toekomstig gebruik van de kerk en het risico op leegstand is te groot.
7	Breng partijen met dezelfde opgaven bij elkaar	Dit doen we continu in de vele gesprekken met initiatiefnemers van projecten in het kader van de nieuwe aanpak voor monumentaal erfgoed (PS2020-227).
8	Verbind gemeenten met elkaar voor een regionale blik	Dit doen we al door gemeentelijke samenwerking te stimuleren, onder andere via netwerkbijeenkomsten van het Samenwerkingsverband Cultuurhistorie Gelderland.
9	Ondersteun vrijwilligers ook vanuit de rol van verbinder	Dit doen we via extra ondersteuning aan Stichting Oude Gelderse Kerken (zie aanbeveling 5) en ondersteuning van de andere partners van de Gelderse Erfgoedalliantie.
10	Zet subsidieregeling 7.4 voort	Subsidieregeling zetten we voorlopig voort, mits er ook de komende jaren voldoende financiële middelen zijn.
11	Vul de fondsen bij het Nationaal Restauratiefonds aan	Hier gaan we op korte termijn actief mee aan de slag. In 2021 is hiervoor 1 miljoen beschikbaar.

5 Financiële consequenties

Er zijn geen financiële consequenties. Het religieus erfgoed ondersteunen wij vanuit de beschikbare middelen voor het programma Cultuur & Erfgoed, met name via regeling Functioneel Gebruik Erfgoed. Gezien de opgave verwachten wij dat de vraag naar provinciale (financiële) ondersteuning de komende jaren aanzienlijk blijft.

6 Proces en evaluatie

Bij de instandhouding van het Gelderse religieus erfgoed zijn veel verschillende partijen betrokken zoals eigenaren, Rijk, gemeenten, bisdommen, Stichting Oude Gelderse Kerken en de

Datum

29 juni 2021

Zaaknummer

2021-007958

Blad

4 van 4

Leefbaarheidsalliantie. Wij blijven in gesprek met deze partijen: soms vanuit een individueel project waarbij we samenwerken maar meestal vanuit het bredere netwerk rondom religieus erfgoed. Zo blijven we op de hoogte van actuele ontwikkelingen en vraagstukken en kunnen we onze inzet zo nodig bijstellen. De aanpak van het Gelders monumentaal religieus erfgoed is onderdeel van de brede provinciale aanpak voor monumentaal Gelders erfgoed. In het derde kwartaal van 2021 informeren wij u over de stand van zaken en voortgang hiervan.

Gedeputeerde Staten van Gelderland

John Berends - Commissaris van de Koning

Henrice Wittenhorst - Plv. secretaris

Bijlagen:

- 1 Aanpak religieus erfgoed
- 2 Rapport Gelders Genootschap: bouwstenen voor de Gelderse aanpak religieus erfgoed